СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Красимира Славева, доц., д-р
Катедра „Статистика и приложна математика“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, e-mail: k.slaveva@uni-svishtov.bg

Резюме: *В доклада е анализирана динамиката на ключови показатели за икономическото развитие на Северна и Южна България. Проследена е динамиката на БВП на човек от населението, брутната добавена стойност общо и по основни сектори, инвестициите, заетостта и безработицата и др. Установена е интензивността на промените в отрасловата структура на сравняваните региони. Основната цел е на базата на проявилите си тенденции и на съпоставката на изследваните показатели за периода 2000-2018 г. да се оценят настъпилите промени в икономическото развитие на регионите в България. Обоснована е необходимостта от предприемане на стратегически решения за намаляване на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България.*

***Ключови думи**: икономическо развитие, регионално различие, БВП, отраслова структура, инвестиции, заетост, безработица.*

***JEL**: C10, C13, C19, E20,E23,E24, R11, R13.*

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA

Krasimira Slaveva, Assoc. Prof., PhD
Department of Statistics and Applied Mathematics
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov,
e-mail: k.slaveva@uni-svishtov.bg

Abstract: *This paper analyzes the dynamics of key indicators for the economic development of North and South Bulgaria. It studies the dynamics of GDP per capita, gross value added in total and by main sectors, investment, employment and unemployment, etc. and identifies the intensity of the changes in the industry structure of the compared regions. The main aim is to assess the changes in the economic development of the regions in Bulgaria on the basis of the trends manifested and the comparison of the studied indicators for the period 2000-2018. The need to make strategic decisions to reduce regional differences and inequalities between North and South Bulgaria is justified.*

***Keywords**: economic development, regional difference, GDP, industry structure, investment, employment, unemployment.*

***JEL**: C10, C13, C19, E20,E23,E24, R11, R13.*

В съвременните условия провежданата регионална политика е неизменно свързана с възприемането на определена концепция и поставянето на конкретни цели за ограничаване на икономическите, социалните и демографските диспропорции в страната. В този смисъл, за намаляване на регионалните различия и диспропорции е необходимо създаването на благоприятна бизнес инфраструктура, която е предпоставка за привличане на чуждестранни инвестиции, за иницииране на публично-частни партньорства, модернизиране на производството, увеличаване на заетостта и намаляване на безработицата. При поставянето на регионалните цели е необходимо задълбочено изследване на икономическата, социалната и демографска ситуация в района, както и планиране и прогнозиране на ефектите от провежданата регионална политика.

Основната цел на доклада е на базата на проявилите си тенденции и на съпоставката на изследваните ключови икономически показатели за периода 2000-2018 г. да се оценят настъпилите промени в икономическото развитие на Северна и Южна България. Изследователската теза е, че за да се ограничат регионалните диспропорции между Северна и Южна България е необходимо да се провежда специална регионална икономическа, социална и демографска политика за ограничаване и намаляване на различията и неравенствата между тях, като това да се превърне в стратегически национален приоритет през следващите години със съответното програмно и финансово осигуряване.

1. Регионални различия и диспропорции в икономическото развитие на Северна и Южна България

Установяването на приноса на отделните райони в създаването на брутната добавена стойност е в основата на анализа на регионалното развитие и разкриването на причините, довели до различията в регионалното развитие. Анализът на резултатите от изследването на приноса на отделните райони в създаването на брутната добавена стойност ясно показа значимите различия в тяхното икономическо развитие. За периода 2000-2018 г. Югозападният район не само има най-висок относителен дял, но той продължава да нараства с високи темпове - от 35,3% през 2000 г. на 48,5% през 2018 г. Останалите райони имат много по-

малък принос в създаването на брутната добавена стойност, като сравнението им с дяловете им през за 2000 г. има ясно изразена тенденция към намаление, но най-голямо е намалението на относителния дял на Северозападния (от 11,6% на 7%) и Северния централен район (от 10,4% на 7,7%).

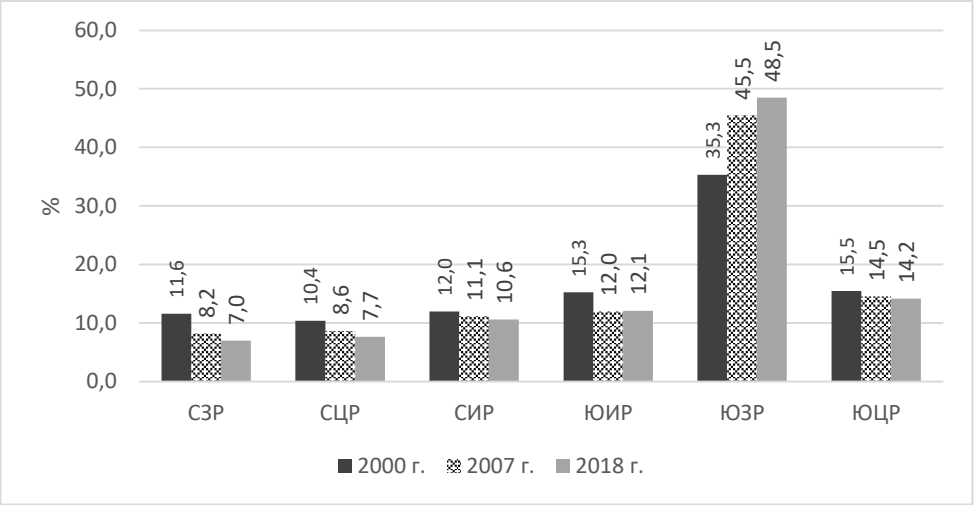

Фиг. 1. Динамика на относителните дялове на районите в създаването на брутната добавена стойност в страната

Видно е, че приносът на отделните райони в създаването на брутната добавена стойност се променя, като за анализа е особено ценно да се установи и интензивността на тези промени. Най-често използваният обобщаващ измерител е интегралният коефициент на структурни изменения и различия, като той може да се изчислява при различна база – постоянна база първата година от периода, друга ключова година или спрямо всяка предходна година. При базисни 2000 и 2007 г. най-големи различия в регионалната структура на брутната добавена стойност, респективно на БВП, са отчетени през 2018 г. спрямо 2000 г. – $K_{s2018/2000} = 0{,}2071$, докато спрямо структурата от 2007 г. коефициентът е $K_{s2018/2007} = 0{,}0458$. Резултатите показват, че след приемането на България в ЕС се установява сравнително устойчива регионална структура на БВП, при която има ясно изразена доминация на Югозападния район, която през годините се засилва и се превръща в устойчива тенденция. На фиг. 2 ясно се вижда, че един район – Югозападният, формира по-голям дял от БВП от районите от Северна България (фиг. 2.).

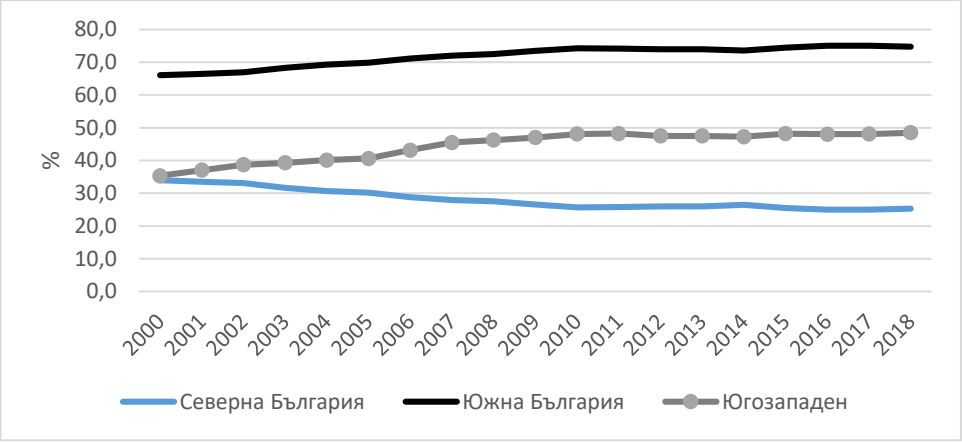

Фиг. 2. Относителен дял на брутната добавена стойност за Северна и Южна България и ЮЗР за периода 2000-2018 г.

Особеностите на икономическото развитие по райони намират израз в производствената структура по основни сектори – селско и горско стопанство, индустрия и услуги. Промените в производствената структура по основни сектори след 2000 г. се изразяват в увеличаване относителните дялове на услугите (от 61,5% през 2000 г. на 70,3% през 2018 г.) и на индустрията (от 25,1% през 2000 на 25,8% през 2018 г.), като нарастването е за сметка на намаляване дела на селското и горското стопанство (от 12,5% през 2000 г. до 3,9% през 2018 г.). Сектор „Услуги“ е доминиращ както в Северна, така и в Южна с относителен дял съответно от 60,8% и 73,6% през 2018 г., при стойности за 2000 г. – 57,5% и 63,5%, но от тях ясно се вижда, че той се развива с по-високи темпове в Южна България (фиг. 3). Отрасловата структура на Южна България – услуги 73,6%, индустрия 23,8% и селско стопанство 2,7%, и особено отрасловата структура на Югозападния район, показват висока степен на сходство с отраслова структура на развитите райони в ЕС. Отрасловата структура на Северна България също се характеризира с висок относителен дял на сектор „Услуги“ – 60,8%, следван от индустрията с 31,7% и селско стопанство със 7,5% през 2018 г.

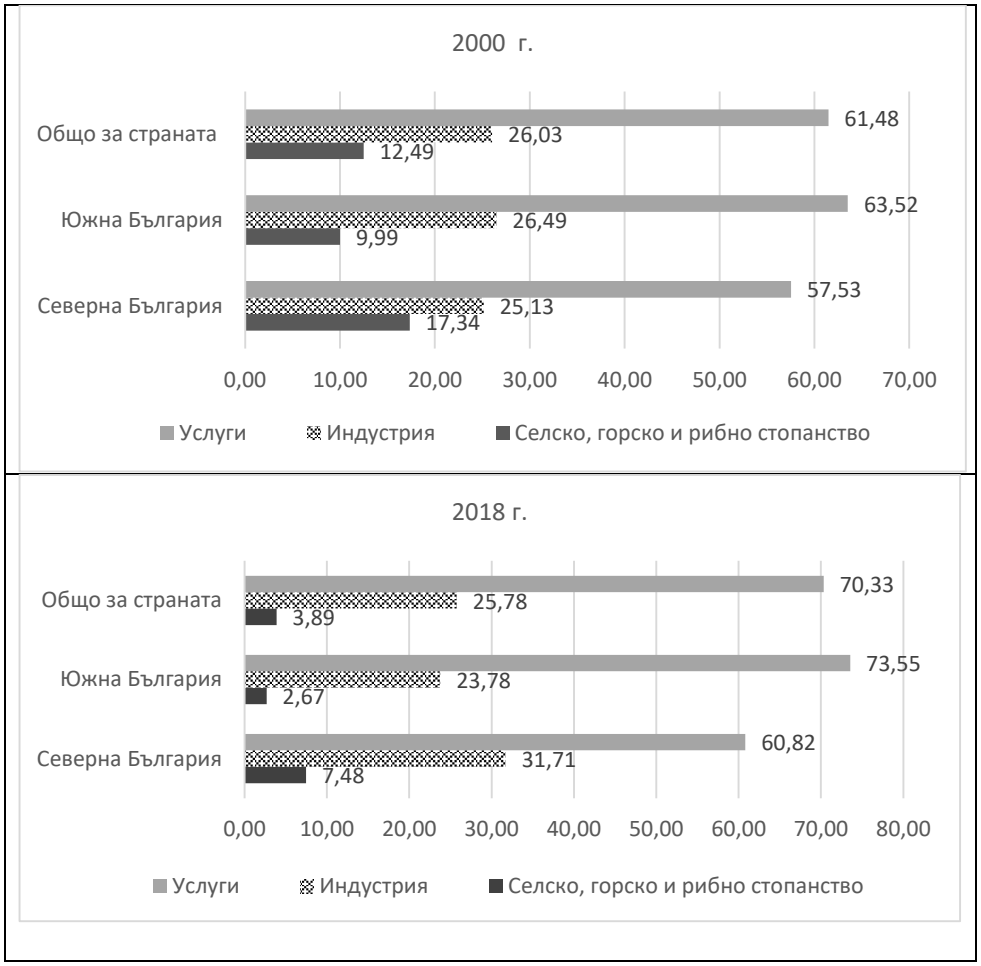

Фиг. 3. Отраслова структура за 2000 г. и 2018 г.

Значителни промени в отрасловата структура на Северна България са настъпили спрямо база структурата от 2000 г. - $K_{s2018/2000} = 0{,}1297$, $K_{s2007/2000} = 0{,}1265$, докато при база 2007 г. коефициентът за 2018 г. е 0,0359 и показва много по-малки промени в отрасловата структура. Значително по-големи изменения настъпват в отрасловата структура на Южна България както при база 2000 г. $K_{s2018/2000} = 0{,}1222$ и $K_{s2007/2000} = 0{,}0709$, така и при база 2007 г . $K_{s2018/2007} = 0{,}0954$. От представеното дотук следва, че отрасловата структура на Южна България е по-динамична, тъй като в нея ежегодно настъпват промени, които са предпоставка за повишаване на предприемаческата активност, за увеличаване на инвестициите, развиване на нови производства и т.н. Налага се изводът, че когато се сравняват

сравнително близки периоди, резултатите показват, че е налице относително стабилна структура. При сравняването на отрасловата структура на Северна и Южна България се диагностицира намаляване на съответствието между двете структури, т.е. различията в отрасловите структури на двата региона нарастват – през 2000 г. интегралният коефициент е 0,1005, през 2007 г. е 0,0964, като през следващите години нараства и през 2018 г. е 0,1520.

Много силно изразеното различие в отрасловата структура на Южна България е породено от нарастващите показатели за Югозападният район, които са резултат от високата икономическа активност в София –столица. На база на разполагаемата информация се установи, че само механичното включване на София-град към който и да е район в страната го превръща в района с най-добри показатели. Същевременно, ако по същия начин подходим и изключим показателите за София от показателите за Южна България, то се установи, че те отново са по-добри, което вече означава че като цяло икономическото развитие на Южна България е по-добро в сравнение със Северна България. Сред основните причини за изпреварващото развитие на Южна България са постоянно растящите инвестиции, близостта с Гърция и Турция, които са основни търговски партньори на страната, добрата инфраструктура. Северна България е ограничена на юг от Стара планина, а на север от р. Дунав, която на този етап е по-скоро преграда, отколкото възможност за развитие, а като се добави и лошата инфраструктура и недостатъчните инвестиции, то негативните тенденции ще се запазят, ако не настъпят сериозни помени в провежданата регионална политика.

За периода на изследването се установи, че темповете, с които се развиват районите в Южна България са по-високи от темповете, с които се развиват районите в Северна България. Така например за Северозападен и Северен централен район висок относителен дял имат дейностите държавно управление, образование, хуманно здравеопазване и социална работа, но това ясно показва, че останалите икономически дейности са много по-слабо развити. Според географското си положение и достигнатите показатели значителен потенциал за развитие имат Североизточният и Югоизточният район, поради излаза на Черно море и благоприятните условия за развитие на търговията, транспорта и туризма. Високата степен на отвореност на българската икономика и високата й зависимост от отрасли, в които се преработват природни ресурси, значителна част от които са внос от други страни са определящи относно териториалното разположение на съответните предприя-

тия. Следователно за развитието на регионите и нарастването на инвестициите в тях е важно не само наличието на природни ресурси и работна сила, но и териториалното разположение на населените места и изградената инфраструктура, осигуряваща транспортната свързаност между тях.

Сравняване на показателя „БВП на човек от населението“ дава възможност да се установи дали протичат процеси на сближаване или на задълбочаване на диспропорциите между Северна и Южна България, както и между районите в тях. Налице е значителна разлика в стойностите на показателя – те са значително по-ниски за районите в Северна България в сравнение с районите от Южна България, като показателят за Югозападния район е значително по-висок от показателя за страната и се доближава до средния за Европейския съюз.

Резултатите от анализа отново показват, че се увеличават регионалните диспропорции между Северна и Южна България и районите в тях - показателят за Северна България е с около 30% по-малък, а за Южна България с почти 50% по-висок в сравнение с показателя за страната. Тук веднага трябва да отбележим, че високата стойност на показателя за Южна България се дължи на включването на област София-столица, за която показателят през последните години е по-висок от и от средния за ЕС. В този смисъл, към който и от районите да бъде отнесена област София –град, той се превръща в района с най-добри показатели в страната. През сравняваните години БВП на човек от населението по райони е по-висок от показателя за страната само за Югозападния район. През 2000 г. БВП на човек от населението в Северния централен район е с 18,4% по-малък в сравнение със средния за страната, а за Югозападния район е с 34,5% по-висок. Същевременно, ако в началото на периода, разликата между районите по този показател е по-слабо изразена, то през последните няколко години тя е все по-силно изразена и вместо сближаване, е налице засилване на регионалните диспропорции.

Важен фактор за икономическо развитие, за разширяване и обновяване на производството, за преструктуриране на икономиката, за повишаване на икономическата активност и заетостта са инвестициите. От анализа на разпределението на разходите за придобиване на дълготрайни активи между Северна и Южна България се установява траен превес на показателя за Южна България който е 3 пъти по-висок от показателя за Северна България – за 2018 г. съответно 14488,5 млн. лв. и 4760,8 млн. лв.

Фиг. 4. Разходи за придобиване на ДМА за периода 2000-2018 г.

Подобна е тенденцията и по отношение на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) - в Южна България те са 5 пъти повече в сравнение с показателя за Северна България. За периода 2007-2018 г. те са нараснали средно на година с 4,46% за Южна България и с 5,44% за Северна България, но въпреки това е налице много ясно изразено изоставане по привличането на ПЧИ (фиг. 5.) Регионалните диспропорции по размер на ПЧИ са ясно изразени, тъй като Югозападният район надвишава 1,5 пъти ПЧИ в останалите райони, като същевременно те се запазват и за продължителен период от време. През анализирания период ПЧИ в Южна България надвишават 5 пъти показателя за Северна България. През 2018 г. спрямо 2017 г. ПЧИ в Северна България нарастват с 2,15%, докато ПЧИ н Южна България нарастват с 11,63%.

Фиг. 5. Преки чуждестранни инвестиции за периода 2007-2018 г.

За характеризиране икономическото развитие на изследваните региони се проследява динамиката на показателите: „брой предприятия“, „заети лица“, „ДМА“, „приходи от дейността“. За всички изброени показатели стойностите за Южна България са 2 пъти по-високи от показателите за Северна България. През 2019 г. броят на предприятията в Южна България е 298800 (71,4% от предприятията в страната) при 119816 (28,6%) в Северна България. По показателя „заети лица“ също е налице значително превъзходство за Южна България – 1614 хил. души (73% от заетите в страната) в сравнение със Северна България – 597,3 хил. души (27% от заетите в страната). Дълготрайните материални активи на предприятията в Южна България са на стойност 106028,2 млн. лв. (77,1% от ДМА за страната), а за Северна България са за 31415,1 (22,9% от ДМО за страната). Приходите от продажби на предприятията в южната част на страната са за 263602,2 млн. лв. и формират 78,3% от показателя за страната, а разходите за дейността на тези предприятия са в размер на 247191,3 млн. лв. (78,4% от разходите на всички предприятия). Разликата между показателите се запазва през целия период, поради което има достатъчно основания да се твърди, че процесите на засилване на регионалните различия се задълбочават и са налице регионални дисбаланси, които ясно показват, че провежданата регионална политика не е довела до очакваните резултати.

Наличието на добра инфраструктура и условия за транспортна свързаност са важен фактор за икономическото развитие на районите, регионите и страните. Транспортна инфраструктура включва пътища, железопътни линии, транспортни съоръжения, мостове, тунели, канали, пристанища, летища, складове, и др. През 2019 г. пътищата в Южна България са 10800 км. и са 1,19 пъти повече в сравнение със Северна България, където са 9079 км.

Разликата в транспортната мрежа на Северна и Южна България е много силно изразена, когато се сравнява дължината на автомагистралите. Данните показват, че и по показателя „дължина на автомагистралите“ разликата е изключително голяма – през 2004 г. дължината на магистралите в Северна България е 79 км при 252 км в Южна България, като разликата е 3,2 пъти. През 2018 г. разликата между Северна и Южна България по показателя автомагистрали е още по-силно изразена – 102 км. срещу 655 км. или за Северна България той е 6,4 пъти по-нисък в сравнение с Южна България. За периода 2004-2019 г. дължината на автомагистралите се е увеличила с 29,1% в Северна България и с 160% в Южна България.

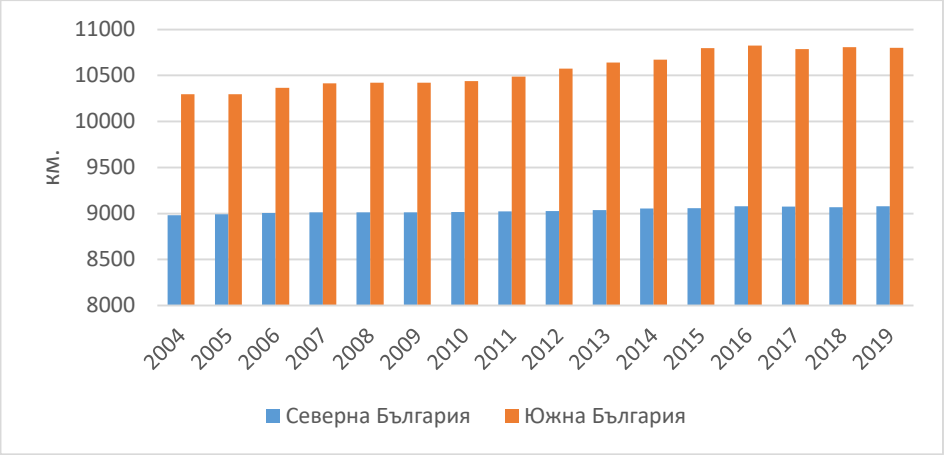

Фиг. 6. Републиканска пътна мрежа общо за периода 2004-2019 г.

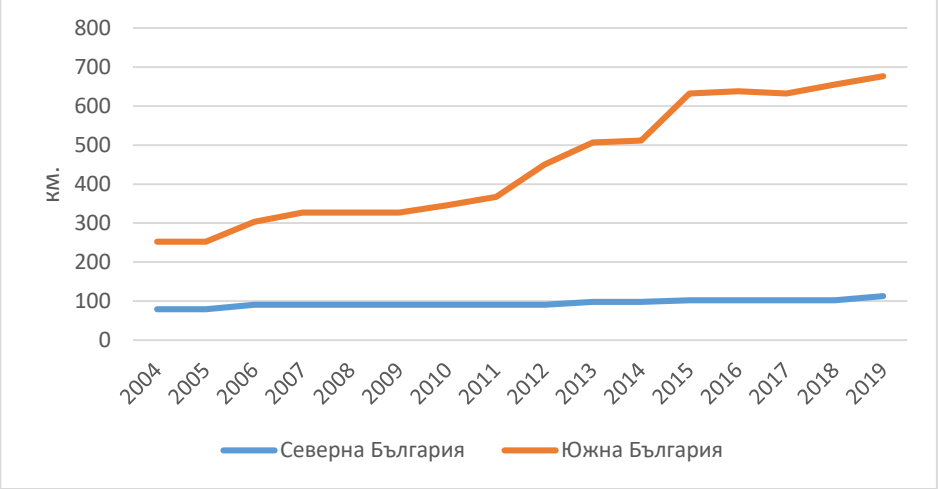

Фиг.7. Дължина на автомагистралите в България
за периода 2004-2019 г.

Извършеният анализ дава основание да се твърди, че ниската осигуреност на Северна България с автомагистрали и първокласни пътища е сред основните причини за големите диспропорции и изоставащото развитие. Резервите по отношение на подобряването на транспортната инфраструктура и от там на икономическото развитие на регионите са свързани с факта, че на територията на страната преминават пет от общоевропейските транспортни коридори. Благодарение на тях се създават предпоставки за превръщане на транспорта във важен

сектор за развитието на районите, регионите и страната. За да се постигне това е необходимо населените места да са свързани с достатъчно добре развита и поддържана републиканска пътна мрежа, да се увеличи дължината на магистралите, като със сигурност ще повлияе благоприятно върху икономическия просперитет на районите и ще се създадат условия за намаляване не регионалните диспропорции. За целта обаче е необходимо да се подобри експлоатацията на транспортните съоръжения в страната, както и да се осигури балансирано разпределение на техническата инфраструктура между отделните райони, между Северна и Южна България.

В резултат на извършения анализ на някои ключови показатели за икономическото развитие на сравняваните региони могат да бъдат направени следните изводи:

- Установени са значими диспропорции между Северна и Южна България, изразяващи се в трайно изоставане по ключовите икономически показатели за Северна България спрямо Южна България. Недостатъчните инвестиции, намалелият принос в създаването на брутната добавена стойност в страната са индикатор за забавено икономическо развитие, ниска предприемаческа активност, неблагоприятна бизнес среда и др. Те стават причина за намаляване на възможностите за професионална реализация на населението и могат да станат причина за намаляване и застаряване на населението в тези райони и пренаселване в София, Пловдив и други областни градове със засилено икономическо развитие.
- Увеличават се регионалните диспропорции между Северна и Южна България и районите в тях – БВП на човек от населението за Северна България е с около 30% по-малък, а за Южна България с почти 50% по-висок в сравнение с показателя за страната.
- Лошата инфраструктура и ниската степен на покритие с автомагистрали и първокласна пътна мрежа е в основата на по-слабото икономическо развитие на Северна България.
- Показателите за Южна България са по-добри, дори ако се изключи София - столица, като причини за това се открояват растящите инвестиции, близостта с Гърция и Турция, добрата инфраструктура, докато чисто географски Северна България е ограничено на юг от Стара планина, а на север от р. Дунав, която на този етап тя е по-скоро преграда, отколкото възможност за развитие.
- Установи се траен превес на ПЧИ за Южна България, като те са 5 пъти по-високи в сравнение с показателя за Северна България.

Подобна е тенденцията и по отношение на разходите за придобиване на ДМА - в Южна България те са 3 пъти повече в сравнение с показателя за Северна България.

- През целия период Северозападният район е на последно място, а това е особено притеснително, тъй като е характерно и за останалите показатели, характеризиращи икономическото развитие. В допълнение може да се изтъкне, че в рамките на отделните райони също има значителни вътрешнорегионални различия и диспропорции
- Провеждането на стабилна макроикономическа политика е предпоставка за привличане на чуждестранни инвестиции в страната, но за да не се концентрират само в определени градове и райони е необходимо подобряване на инфраструктурата на районите и създаване на благоприятна бизнес среда.
- Друг фактор, който може да допринесе за намаляване на регионалните диспропорции е, че в районите разполагаемата работна сила е с добро образование и ниво на квалификация, като това се дължи на добре развита образователна система в страната, но негативните демографски процеси като висока смъртност и ниска раждаемост създават риск от задълбочаване на регионалните диспропорции.
- За постигане на ограничаване на регионалните диспропорции е необходимо използване на всички възможностите, които предоставят оперативните програми за финансиране на редица проекти, целящи подобряване на конкурентноспособността на регионалните икономики, модернизиране на производствата и стимулиране на научно-техническия прогрес.

Използвана литература

НСИ. Статистически данни. Инфостат, https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=1

Национална програма за развитие: България 2020 (2013)